

Werkwijf -

KRUIPNIEUWS

Augustus 1940

2e Jaargang No. 5.

ORG A A N V A N D E N . J . N . S O C I O L O G E N - G R O E P

REDACTIE: Herman Passchier, G.v. Amstellaan 17, Zeist,
Giro 369010.

ADMINISTRATIE: Gerrit Harmsen, Bijlmerinkkade A88r, Duivendrecht

OVERPEINZINGEN VAN EEN COPYZOEKER

Herman Passchier.

Nu hiermee het laatste nummer van de 2e jaargang van "Kruipnieuws" in zee gaat, lijkt het me de moeite waard, datgene, wat dit jaar tot stand gekomen is, eens te overzien. Daarbij behoeven we ons niet op de borst te kloppen en alom de wijsheid uit te kraaien: zie, dat hebben wij nou eens gedaan! Integendeel. Zeker N.J.N.-er zei bij een dergelijke gelegenheid eens heel treffend: Hier past een eerbiedig stilzwijgen. . . .!

Allereerst dan is het een buitengewoon opmerkelijk feit, dat al onze weekends zo goed geslaagd zijn. Het aantal deelnemers overtrof dikwijls onze stoutste verwachtingen, terwijl het enthousiasme, waarmee dikwijls op excursie gegaan werd, bepaald een weldadige warmte verspreidde voor wie gewend was geraakt aan de ongewoon lage temperatuur, die het laatste jaar in sommige N.J.N.-streken heeft gestee. Als vanzelf komt dan een tweede opmerkelijk feit naar voren: ons leden-tal steeg in de loop van dit jaar en stijgt nog voortdurend. We zijn de zeventig leden al met glans gepasseerd, waaruit mijns inziens blijkt, dat er behoefte bestaat, niet in de eerste plaats aan een "Voorlichtingsdienst voor Plantensociologie", maar aan goede excursies, goede weekends en vooral: aan een enthousiaste, echte (de "ouwe") N.J.N.-sfeer. En die hebben we in onze sjok-groep. Goeie excursies: we hebben vele mensen (te veel?!), die in staat zijn een goeie excursie te leiden, terwijl dit op het ogenblik in een massa afdelingen niet zo is. (De gevolgen springen hierbij duidelijk in 't

2.

oog: ons ledental stijgt en die afdelingen gaan achteruit, soms zo, dat er helemaal geen bestuur meer is, of dat er geen leden meer zijn. . .) Goeie weekends: hierover kunnen we geen epos schrijven, heerlijk genoeg om dit te gedenken. (Het doet me alleen denken aan een district, waar een paar maal het weekend afgelast is wegens te geringe deelname, waar dus n.b. het hoogtepunt van het Districtsleven een schimmelplantje blijkt te zijn, dat voortwoekert op de ontbindende stof. . .) Onze weekends te Noordwijkerhout, te Havelte, te Nijverdal, te Bakkum, te Wapenvelde, te Nieuwkoop: het zijn alle hoogtepunten geweest van dit voorbije sjok - jaar. En dan die legendarische N.J.N. - sfeer, waar 's avonds bij de kampvuren geheimzinnig over gefluisterd wordt en waarbij de toppen van de vlammen ons spottend schijnen toe te lachen, waar ieder N.J.N.-er in zijn diepste ik naar verlangt als naar een magisch wonder . . . "Het" was er vaak: natuurlijk denken allen, die het meemaakten, onmiddellijk aan ons winterkamp in Garderen, aan de vergadering om de kachel met sjok, aan de enorme excursie de volgende dag in het Veluwe Midwinterbos, waar we het holle geluid van het dansen op het ijs in het "Sollense Gat" lieten weerklinken tegen de om ons oprijzende dalwanden . . .

Een direct gevolg van dit alles was het volledig in vijf nummers uitkomen van deze tweede jaargang en vooral dat grote succes: een uitverkochte "Droge Graslanden", terwijl we tevens nog een groot aantal nummers van de eerste jaargang kwijt raakten en van de "Kieplantentabel".

Een ander gevolg van dit alles waren de pogingen van sommige zijden, onze activiteit te beperken, in te snoeren of zelfs de kop in te drukken. Het pleit voor de levenskracht van het beestje, dat die pogingen mislukt zijn. Wordt er bijv. niet hier en daar gemompeld, dat de sjokgroepleden maar liever hun activiteit moesten besteden aan hun afdeling dan aan dat "quasi-wetenschappelijk gedoe"? Hoe weinig weten die lieden af van wat er gebeurt in onze sjokgroep en vooral: hoe weinig zijn zij in staat het belang te zien van een groep als de onze in de N.J.N. Aan kadervorming wordt weinig of niets meer gedaan. De funeste gevolgen zijn op frappante wijze te zien. Daar, waar de kadervorming stelselmatig verwaarloosd

3.

is, zijn die ongewoon lage temperaturen waar te nemen, je weet wel, van daarstraks . . . Mijns inziens is dit het grote belang van de sjokgroep: dat het botanische excursieleiders kweekt niet alleen, maar ook enthousiaste N.J.N.-ers. Wel verre van ons werk te willen beperken, in te snoeren of de kop in te drukken, dient het dus alle medewerking te ondervinden.

We gaan nu ons vierde jaar in met September (zoals je weet, werd de sjokgroep in September - officieel Juni - van het jaar 1937 opgericht en georganiseerd) en we hopen ook dit jaar weer tot een fijn sjok-jaar te maken. Onze derde jaargang zal ook nu weer 5 nummers tellen, terwijl nieuwe uitgaven in voorbereiding zijn.

Maar vooral hopen we weer de nadruk te leggen op week-ends e.d., zodat we jullie in September a.s. allemaal verwachten in Lunteren, Oosterhesselen en Blaricum.

Tot daar!
Zeist, 15 Augustus.

PLANTENGEZELSCHAPPEN BIJ DE SLUFTER

Johan Dijk.

Dit artikel wil niet een theoretische weergave van een zilte successiereeks aan de hand van zuivere associatie-individueen zijn, maar een natuurgetrouw - zij het ook onvolledig - beeld geven van de opeenvolgende vegetaties in de Sluffervlakte met zijn verlengingen tussen de evenwijdige duinenreeksen. Kenmerkend voor de Texelse Sluffer, een 2 km brede en vele kilometers lange door duinen ingesloten strandvlakte, met een diepe geul en vele zijkreken achter een gat in de zeeceep, is juist het ontbreken van zuivere exemplaren van associaties t.o.v. de uitgestrektheid der overgangen tussen opeenvolgende gezelschappen.

Tweemaal daags rolt de vloed over het voorste deel der Sluffervlakte, steeds is het zandige, slechts weinig kleideeltjes bevattende slijk doordrenkt met zeewater. Nat, zout en uitermate luchtarm is dus de bodem, die geen plaats biedt aan de gewone bacteriënflora voor de oxydatieve verte-

4.

ring der dode organische stof tot opneembaar plantenvoedsel. Onder afwezigheid der zuurstof treedt nu een rottingsproces op, dat een paar cm. onder de oppervlakte een door zwavelijzer (FeS) zwarte en door zwavelwaterstof stinkende laag vormt.

In dit barre milieu moet de pioniersvegetatie van het slik, het zeekraalgezelschap (*Salicornietum*) leven en zich uitbreiden. Eénsoortig is deze pionier dan ook, een uitgestrekt dwerg - woud van sappige, rood aangelopen, vertakte zeekraalboompjes. Ertussen staat een enkel Schoorekruidplantje, de karaktersoort van het verbond *Salicornion*. De betekenis van dit gezelschap is het vangen van wier, maar vooral het rustig maken van het water, zodat verderop eerst zand en dan klei kan bezinken. Een gedeelte van het zand slaat natuurlijk al in het *Salicornietum* neer, waardoor elk der zeekraalplanten in een zandbergje komt te staan.

Op het Zeekraalgezelschap volgt dan ook een ruim 100 m. brede strook, door het bezinkende zand opgeworpen en onder invloed van de wind vervormde vlakke tot 20 cm. hoge kweldergrasduintjes. Opname 151 geeft een beeld van, door het sterk uitlopervormende kweldergras vastgelegde duintjes, die, hoewel bij vloed onderlopend, door de hogere zandige bodem een betere doorluchting krijgen en de zwavelijzerlaag missen.

Na de "duintjes", die we wegens het spaarzaam voorkomen van andere soorten een "kweldergrasfacies" van het Kweldergrasgezelschap (*Puccinellietum*) kunnen noemen, volgt het gebied van de bezinkende klei. De veel fijnere en dicht aansluitende kleideeltjes maken dit terrein lager dan het voorafgaande en veel ongunstiger voor de doorluchting. Resultaat: een bodemprofiel, van boven naar beneden gaand: $1\frac{1}{2}$ cm. klei, 3 cm. zwavelijzerhoudend slik, daaronder kleiarm zandig slik, en een zeekraalrijk puccinellietum (opname 147). Binnen dit gesloten gezelschap zijn ondiepe kommen met een open zeekraalvegetatie op nog dikkere zwavelijzerlaag (opname 148)

De Kweldergrasweide met zijn verspreide rose bloemsterretjes van Zeeschijnspurrie, is in de Slufter een paar honderd meter breed; geleidelijk wordt het terrein hoger, de kleilaag dikker, de zwavelijzer en zeekraal veel minder van betekenis. Eindelijk overstroomt de normale vloed niet meer

het terrein. Dan verraadt het gesloten dek van rose bloeiend Engels gras, dat nog mooier zou zijn, als het niet van de schapen bevroten werd, een volgend gezelschap, dat van het Engels gras (*Armerietum*, opname 152 - $2\frac{1}{2}$ cm. klei op slikhoudend zand)

Door overstroming vanaf het nabije duin gaat deze vegetatie over in de Zeezwenkgrasfacies, waaraan de zuivende bloeipluimen van een zeevorm van het Rood Zwenkgras (*Festuca rubra littorale*) het aspect geven. (Opname 153). Nog sterkere overstuiving leidt tot langgerekte banken, dichtbegroeid met de stijve, blauwgrijze Strandkweek (*Triticum littorale*), die een machtig zandvangend en -bindend vermogen heeft.

De voornaamste ontwikkeling neemt echter een andere weg en wel geleid door twee invloeden: Slibafzetting door overstroming bij springvloed, maar vooral ontzilting door regenwater. Meer verandert het uiterlijk van het landschap: de brede rose zone maakt plaats voor een tientallen hectaren groot veld, beheerst door de combinatie donkergroen - kastanjebruin. Donkergroen zijn de tienduizenden naast elkaar staande stengels der ronde rusch. Kastanjebruin de bloeiwijzen. Grote veranderingen zijn dus opgetreden in de dekkingsverhoudingen der soorten; naast ronde rus worden Strandzoutgras en Zeefioriengras (*Agrostis alba salina*) belangrijker. Maar de soortensamenstelling blijft gelijk; dus nog niet een nieuw gezelschap, doch slechts van een facies kan gesproken worden (Opnamen 154, 155, 142)

Behalve uit de Engels gras en Zeezwenkgras facies van het *Armerietum* ontstaat de Ronde Rusfacies nog op ten minste twee andere wijzen. Door overstuiving van het Zeekraalgezelschap vooraan, in het Zuiden der Slufter, gaat dit over in een zeer open Schorrekruidrijke variant (opname 149), die door nog sterkere overstuiving tot een vrijwel éénsoortige melkkruidbegroeiing evolueert (opname 150), daar alleen het Melkkruid door zijn krachtige verwerking met behulp van wortelstokken de zandaanval de baas kan blijven. Over een Zeefioriengrasstadium gaat de ontwikkeling verder tot de ronde rusfacies van het *Armerietum*.

Een heel andere ontwikkeling biedt het uiterste Zuid-oosten der Slufter. Een tak van de hoofdkreek brengt regelma-

8.

tig vloedwater met het allerfijnste slib, dat pas hier tot bezinking komt; van de andere kant wordt uit het hoge duin zoet water aangevoerd. Waar deze invloeden elkaar ontmoeten draagt de zeer weke klei, waarin een ingewikkelde en sterk wisselende zoutverdeling zal bestaan, een gesloten vegetatie van hoge scherpkantige Zeerus, die door overstuiving, aanslibbing en ontzilting naar de Ronde rusfacies evolueert. (Opname 156 geeft een stadium uit de ontwikkeling aan).

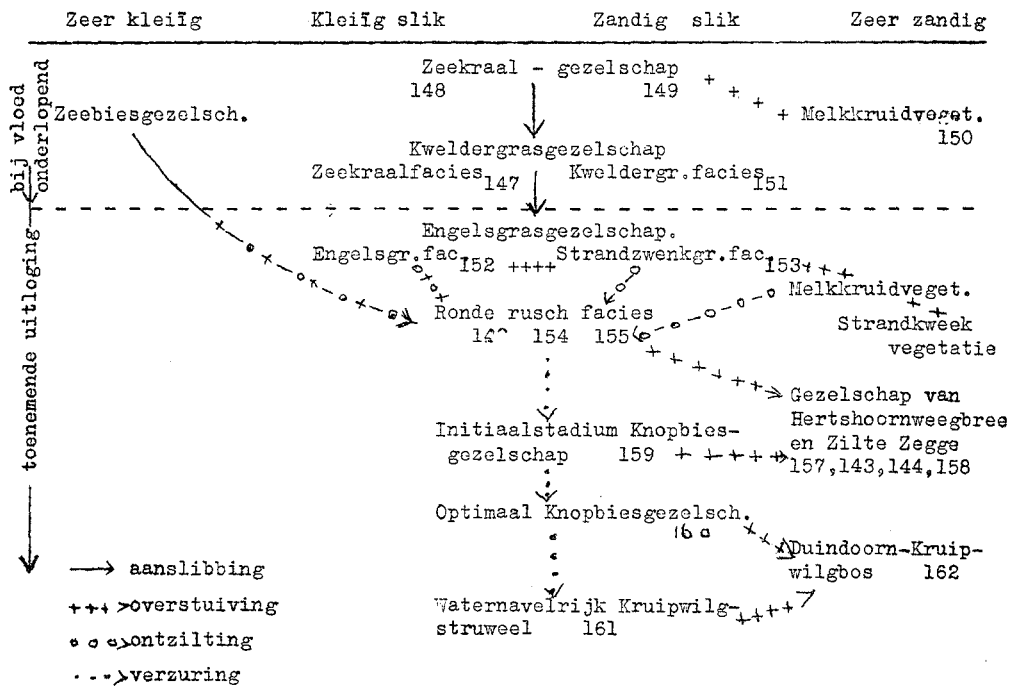
Nadat de verschillende verlandingsreeksen in de Ronde rusfacies zijn samengekomen, volgen ze een gemeenschappelijke weg, bepaald door de ontzilting. In bescheiden mate verschijnen Rode Ogentroost, Gestrekte- en Zilte Zegge, grootbloemige, rijk vruchtdragende Zilverschoon. Dan kondigen de zwart-hoofdige legioenen der Knopbies een nieuw gezelschap aan. Opname 159 geeft dit beginstadium weer, gekenmerkt door vele halofyten en de afwezigheid der niet-zouttolerante karaktersoorten van het Schoenetum. Het volmaakte Knopbiesgezelschap (Schoenetum), door z'n blanke bloemen der Parnassia, zijn slanke, langsporige Muggenorchis, edelgevormde Sturmia en onvertreffbare Moeraswespenorchis, de mooiste associatie van het duin, heeft op de Waddeneilanden slechts een kortstondig bestaan (Opname 160) Pas als de bodem ontzilt is, treedt het op, zodra de bodem ontkalkt is, verdwijnt het weer. De Knopbies zelf biedt door zijn dominantie in de beginfase en zijn normale dekking in de optimale associatie een schouwspel, dat in de ontwikkeling van vele hoger georganiseerde gezelschappen optreedt.

Als de weinige kalk verdwenen is, degenerereert het Schoenetum onverbiddeijk tot een Waternavelrijk Kruiwilgstruweel (opname 161), dat later nog verder kan verzuren tot een Kraaiheide vegetatie.

Op de grens van de natte vlakte der opname 160 en 161 (de Zuidelijke verlegging der Buitenmuis) en het drogere duin, groeit het Duindoorn - Kruiwilgbos (Hippophaëto - Salicetum) van de spoedig ontkalkte duinen der waddeneilanden met de lokale karaktersoorten Wintergroen, Eikvaren en Mannetjesereprijs.

Tot slot wil ik de zilte analoga van de Nanocyperion - gezelschappen vermelden. Het zijn één of meer tot het Armerion behorende gezelschappen van éénjarigen (uitgezonderd Zilte

DE OPEENVOLGING DER PLANTENGEZELSCHAPPEN BIJ DE SLUFTER

10.

Zegge), die de grenzen bewonen van de Ronde Rusfacies en de beginphase van het Schoenetum naar het duin. Totdat ze nader beschreven zijn, wil ik samenvatten onder de naam: gezelschap van Hertshoornweegbree en Zilte Zegge, al die fleurige stroken met Zeevetmuur (*Sagina maritima*), Strandduizendguldenkruid, Rode Ogentroost, Hertshoornweegbree, Deens Lepelblad, een enkele pol Zilte Zegge en het grappige gras, dat wegens z'n, bij zijn rijpheid schoorsteenachtig fatsoen, schoorsteentje gedoopt werd (*Lepturus incurvatus*). Ook het kleine gras *Catapoda lolicoides*, dat behalve op de Slufter nergens in Nederland voorkomt, groeit daar uitsluitend in dit gezelschap. In de opnamen (157, 143, 144, 145) ontbreekt het evenwel.

De vermelde gezelschappen en hun overgangen geven de Slufter nog slechts in grote trekken aan. Een beschrijving, die meer op de details ingaat, zou echter het budget van Kruipnieuws ver overschrijden.

M E D E D E L I N G E N

VOORZITTER: Johan Dijk, Mr.Cornelisstraat 44 rood HAARLEM
REDACTEUR - PENNINGMEESTER: Herman Passchier, Gijzbr. v.
Amstellaan 17 ZEIST. Giro: 369010.
SECRETARIS: Frans Stafleu, v.d. Goesstraat 24 UTRECHT.
ADMINISTRATEUR: Gerrit Harmsen, Bijlmerinkade A88 rood,
DUIVENDRECHT.

C O N T R I B U T I E

Met 1 September gaat het 4e jaar in van onze Sociologengroep. De contributie heeft tot nu toe steeds f 0,50 bedragen. Maar door de veranderde omstandigheden (o.a. stijging van de papierprijzen) is het ons niet meer mogelijk, hiervoor 5 Kruipnieuwzen te leveren en bovendien nog de Sociologengroep te administreren en allerlei uitingen de organiseren. Waar wij bovendien van het standpunt uitgaan, dat er in onze werkgroep geen winsten behaald behoeven te

11.

worden op uitgaven e.d., en wij dus steeds jullie het beste hebben aangeboden voor de ons verstrekte middelen, zijn wij ervan overtuigd, dat jullie ons met een "blijmoedig" gezicht een contributieverhoging van f 0,25 zullen toestaan. Immers: alleen zo zullen we op dezelfde schaal ons mooie werk kunnen voortzetten.

Willen jullie allemaal deze f 0,75 GIREREN (uitsluitend gireren, dit ter vergemakkelijking van de controle!!) op onze girerekening 369010 VOOR 1 OCTOBER. Wie dat vóór 1 Oct niet gedaan heeft, wordt geacht geen prijs meer te stellen op het lidmaatschap of donateurschap en wordt dan automatisch geschrapt als lid of donateur. Hij ontvangt dan ook geen Kruipnieuws meer.

Wij rekenen er echter op, dat jullie allemaal ook dit jaar weer met ons mee zullen werken, enthousiast onze fijne weekends zult bezoeken en zelfs . . . dat ons ledental nog zal stijgen van 70 tot bijv. 100!

En dus rekenen wij op een ware contributiestroom naar Zeist.

HERMAN PASSCHIER.

U I T G A V E N

Om praktische redenen vervalt voorlopig de Kerstmossen-uitgave. Inplaats daarvan is er een Algemene Uitgave in voorbereiding, die in October - November van dit jaar zal uitkomen en vermoedelijk f 0,25 zal kosten.

Het laat zich aanzien, dat dit iets kostelijks, iets buitengewoon fijns zal worden, zelfs voor jullie toch al zo verwendende sjokgroep - leden.

De nieuwe jaargang van Kruipnieuws zal, evenals de 2e, weer bestaan uit 5 nummers.